

מערך שיעור מסורת ומנהגים מהתפוצות

עוגני השיעור



שכבת גיל: כיתה ה'

ציר מוביל: מסיפורי קהילות לפסיפס ישראלי

רעיון מרכזי: יהודי התפוצות שמרו מסורות, מנהגים ופיוטים ייחודיים בכל ארץ שבה חיו. כשעלו לארץ ישראל – כל המנהגים הצטרפו יחד ויצרו מורשת יהודית עשירה ורב־קולית.

נושא: מסורות ומנהגים מהתפוצות

מיומנויות:

עבודת צוות, ניתוח יתרונות וחסרונות, אוריינות מרחבית

ערכים וסוגיות לדיון:

חקר, השוואה, הצגת מידע, זיהוי מסורות, הבעה אישית

בין-תחומיות: שפה, מוזיקה, היסטוריה, גאוגרפיה

מערך השיעור



פתיחה

מטרות: לעורר סקרנות ולהמחיש לתלמידים באופן חווייתי ומוחשי שלעם היהודי יש מסורות ומנהגים מגוונים מאוד – אך כולם שייכים לעם אחד.

מה צריך?

תמונות (נספח)

מה עושים?

- שואלים:
תארו לכם שמגיע אליכם אורח ממדינה רחוקה,
והוא מביא איתו מאכל, שיר ולבוש – תוכלו לנחש מאיפה
הוא בא?
- מציגים 3 פריטים שונים **לחלוטין**, למשל:
 - תמונת של **מופליטה**
 - סרטון קצר של **פיוט תימני / מרוקאי**
 - תמונה של **לבוש יהודי מסורתי ממרוקו / מתימן**
- שואלים:
 - מהיכן לדעתכם הגיעו הדברים?
 - איך אפשר לזהות?
 - הידעתם כל אלה קשורים לעם היהודי?

פתיחה - המשך

מה צריך?

תמונות

4. מקריבים תמונות נוספות (ללא ציון המדינה): מימונה, ג'חנון, אדון הסליחות (פיוט), חלה מתוקה של שבת שופרות מסוגים שונים.

התלמידים מנחשים: לאיזו קהילה משתייך כל מנהג?

מסכמים:

העם היהודי חי בארצות רבות ושמר על מסורת ומנהגים ייחודיים. כשהקהילות עלו לארץ ישראל – כל המסורות הגיעו איתן, ויחד יצרו פסיפס יהודי עשיר.

למידה פעילה - 1

מטרה: להבין שמנהגים ומסורות השתמרו בקהילות שונות ולגלות כיצד נשמרו בתפוצות.

מה צריך?

דף חקר (נספח 1)

מה עושים:

- מחלקים את הכיתה לקבוצות, וכל קבוצה מקבלת מדינה אחרת (**מרוקו, תימן, ספרד, עיראק, איטליה וכו'.**)
- כל קבוצה מקבלת דף חקר הכולל (נספח 1):
מאכל מסורתי, פיוט או שיר מסורתי, חגיגה או טקס ייחודי, מנהג משפחתי, פרט מעניין (אגדה, סיפור, דמות).
- התלמידים חוקרים וממלאים את הטבלה.

תוצר:

כל קבוצה מציגה רק **2-3 מנהגים מרכזיים** שמצאה. איזה מהמנהגים שגיליתם הפתיע אותכם? איזה מהמנהגים שגיליתם דומה למנהג שאתם נוהגים בבית?

למידה פעילה - 2

מטרה: להבין שפיוטים מבטאים מסורת מקומית, ומחברים את כל העם היהודי.

מה עושים?

מטרה: להבין שפיוטים מבטאים מסורת מקומית, ומחברים את כל העם היהודי.

1. משמיעים לתלמידים את הפיוט "אדון הסליחות" בגרסאות שונות – תימנית, מרוקאית, ספרדית.

2. שואלים: מה דומה בין הגרסאות? מה שונה? למה חשוב שהגרסאות השונות יישמרו גם כן בארץ ישראל?

אפשרות: ללמד 2-3 שורות ולשיר יחד.

לכל עדה יש צליל משלה – אבל המילים מחברות את כולנו.

מה צריך?

דף עבודה (נספח 1)

מה עושים?

שואלים:

מה למדנו על המסורות של קהילות ישראל בתפוצות?
איך מנהג יהודי אחד יכול להיראות אחרת במקומות שונים?
מה קורה למסורות כשהן מגיעות לארץ ישראל?
למה חשוב לשמור על המנהגים השונים?

הפסיפס הישראלי מורכב מכל המנהגים שהביאו העדות השונות – והכל ביחד יוצר מסורת יהודית עשירה ומגוונת.



- **מנהג מהבית שלי:**

התלמידים מביאים דוגמה למנהג משפחתי או עדתי:
מאכל, שיר או פיוט, חפץ, סיפור משפחתי.
כותבים עליו 3-4 משפטים.

- **יצירת קיר מנהגים מסורתיים בכיתה:**

כל תלמיד תולה פתק שכתוב בו: **המנהג המסורתי שהביאה המשפחה שלי לארץ ישראל היא...**

- **ארוחה כיתתית בסגנון "טעימות של מסורות".**



חלק א' – חקר קהילה יהודית

בחרו קהילה אחת: **מרוקו, תימן, ספרד, עיראק, איטליה, מצרים וכו'.**

רשמו את שם הקהילה כאן: _____

1. מאכל מסורתי מהקהילה

שם המאכל: _____
 מתי אוכלים אותו? _____
 מה מסמל המאכל? _____

2. פיוט או שיר מסורתי

שם הפיוט או השיר: _____
 מי כתב/שר אותו? _____
 באיזה חג או אירוע שרים אותו? _____

3. לבוש מיוחד לחג/יגה או לטקס ייחודי בקהילה

שם החג או הטקס: _____
 מה הלבוש המיוחד בו? _____
 האם לבוש/מנהג זה נוהגים גם בארץ ישראל? כן / לא
 אם כן – כיצד חוגגים אותו כאן? _____

4. מנהג משפחתי מהקהילה

מנהג: _____
 מי נוהג בו? _____
 מה הוא מסמל? _____

5. פרט מעניין על הקהילה

(סיפור, דמות, מנהיג, לבוש ייחודי, חפץ מסורתי)

חלק ב' – מה למדתי מהקהילה שלי?

ענו בקצרה:

1. מהו המנהג שלא הכרתם והכי הפתיע אתכם? ולמה?

2. איזה מנהג ייחודי נוהגים יום יום?

3. איזה מנהג מהקהילה שלכם הייתם רוצים לשתף בכיתה או בבית הספר?

מופליטה:



לבוש יהודי מסורתי ממרוקו:



לבוש יהודי מסורתי תימני:

